

THE FUNCTIONING OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT ORGANIZATIONS AT THE NEW ECONOMIC CONDITIONS

BOHDAN KOTSOVS'KYI

The management of physical culture and sport GUPST ODA

The aim of the research has been to observe the system of laws regulation relations between the governmental structures and local sport organizations which has been changing in recent years, the number of new laws have been adopted, including the law on the status of public organizations, on local self-government. The major law of Ukraine has been approved – the Constitution of Ukraine. For this reasons the problem in the relations between organizations working in the sphere of physical and sport.

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО РУХУ В УКРАЇНІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНКЕТУВАННЯ КЕРІВНИКІВ ОБЛАСНОЇ ЛАНКИ

АНДРІЙ КУХТІЙ

Львівський державний інститут фізичної культури

В Україні, незважаючи на більш як десятилітній період державної незалежності, триває процес формування організаційних засад системи фізичного виховання та спорту. Часті зміни у керівній ланці галузі свідчать про постійний пошук оптимальної та ефективної структури організації фізкультурно-спортивного руху в державі.

Для того, щоб визначати напрями реформування системи фізичного виховання і спорту в Україні, варто вивчити та проаналізувати міркування і твердження керівників та організаторів різних регіонів і різних управлінських ланок [3].

Метою роботи є вивчення поглядів фахівців-практиків галузі фізичного виховання та спорту на сучасну організацію фізкультурно-спортивного руху в Україні.

У ході нашого дослідження ми прагнули:

1. З'ясувати, яким чином існуюча в Україні система фізичного виховання та спорту забезпечує вирішення завдань, які стоять перед галуззю на сучасному етапі її розвитку, і чи потрібно у ній щось змінювати.
2. Визначити, чи помітними є зміни в організації системи фізичного виховання та спорту в Україні з моменту відновлення її державності.
3. Оцінити вплив численних перемін у державній ланці управління галуззю на розвиток фізкультурно-спортивного руху в Україні.
4. З'ясувати, що найбільше перешкоджає ефективному функціонуванню системи фізичного виховання та спорту в Україні.
5. Оцінити роль добровільних спортивних товариств (ДСТ) у системі фізичного виховання та спорту України.
6. Дослідити ставлення керівників обласної ланки щодо доцільності впровадження клубної форми організації фізкультурно-спортивного руху в Україні.

7. Визначити роль спортивних федерацій з видів спорту у розвитку сучасного фізкультурно-спортивного руху в Україні.

Вважаємо, що для того, щоб організувати ефективну систему фізичного виховання та спорту в Україні, потрібен не тільки аналіз історичного досвіду формування галузі та досвіду провідних держав світу, але й оцінка реального стану розвитку галузі [2]. При цьому необхідно враховувати пропозиції провідних фахівців (практиків і теоретиків) щодо вирішення низки проблем, які не сприяють ефективному функціонуванню галузі.

З метою визначення шляхів удосконалення системи фізичного виховання та спорту в Україні нами було проведено масове опитування керівників обласної ланки через поштове анкетування.

Всього для проведення дослідження було розповсюджено 310 анкет, з яких 60 - у Львівській області та 250 - в інших областях України. З усіх анкет, які було розповсюджено, повернулося 64% анкет.

Відзначимо, що до анкетування було залучено фахівців усіх регіонів України: південних областей (Одеська, Запорізька, Херсонська), східних областей (Донецька, Луганська), центральних областей (Вінницька, Хмельницька, Дніпропетровська) та західних областей (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська).

Особливо активну участь у анкетуванні взяли фахівці Львівської, Закарпатської, Одеської, Вінницької та Запорізької областей. Таким чином, було опитано керівників та працівників обласних управлінь із фізичної культури, обласних спортивних товариств та спортивних клубів. В анкетуванні взяли участь начальники обласних управлінь з питань молодіжної політики, спорту і туризму, їх заступники, начальники відділів цих управлінь та провідні спеціалісти, а також голови ДСТ та їх заступники, начальники центрів олімпійської підготовки та начальники організацій "Інваспорту". Додатково серед опитаних були особи, які обіймають посади начальників районних управлінь галузі, директорів спортивних шкіл та тренерів.

Аналізуючи результати опитування, зауважимо, що 78,4% респондентів – чоловіки, 21,6% – жінки. Це у переважній більшості люди з великим професійним стажем: 71,2% з них мають стаж роботи в галузі 16 і більше років, 5,6% - 11-15 років, 12,8% - 6-10 років і 10,4% - до 5 років. Варто зазначити, що в анкетуванні брали участь респонденти усіх вікових груп. Найбільша кількість респондентів віком від 41 до 50 років, що становить 36% від усіх опитаних. У віковій групі від 51 до 60 років було 28,8%, від 31 до 40 років - 14,4%, понад 60 років - 13,6%, від 26 до 30 років - 4% і від 18 до 25 років - 3,2% (табл. 1).

Таблиця 1

Вікова динаміка учасників анкетування

№ п/п	Вік	Кількість (у %)
1	18-25 років	3,2%
2	26-30 років	4%
3	31-40 років	14,4%
4	41-50 років	36%
5	51-60 років	28,8%
6	Більше 60 років	13,6%

З усіх респондентів 80,8% мають вищу спеціальну освіту, 16,8% - вищу освіту не за профілем праці, 4% - середню спеціальну, 2,4% - середню спеціальну освіту не за профілем і 0,8% - середню освіту. Варто зазначити, що досить великий відсоток опитаних мають кілька дипломів про вищу освіту. Ми зауважили, що серед респондентів є багато осіб, які досягали у минулому високих спортивних результатів. Серед опитаних керівників обласної ланки галузі працюють: 1 майстер спорту міжнародного класу, 35 майстрів спорту СРСР і України, 37 кандидатів у майстри спорту. В опитуванні взяли участь також 3 заслужені тренери України, 6 заслужених працівників галузі фізичної культури і спорту, 13 відмінників освіти України.

Аналіз змісту відповідей керівників обласної ланки щодо їхньої оцінки сучасного стану організації фізкультурно-спортивного руху в Україні дозволив нам окреслити певні тенденції, особливості та проблеми розвитку галузі.

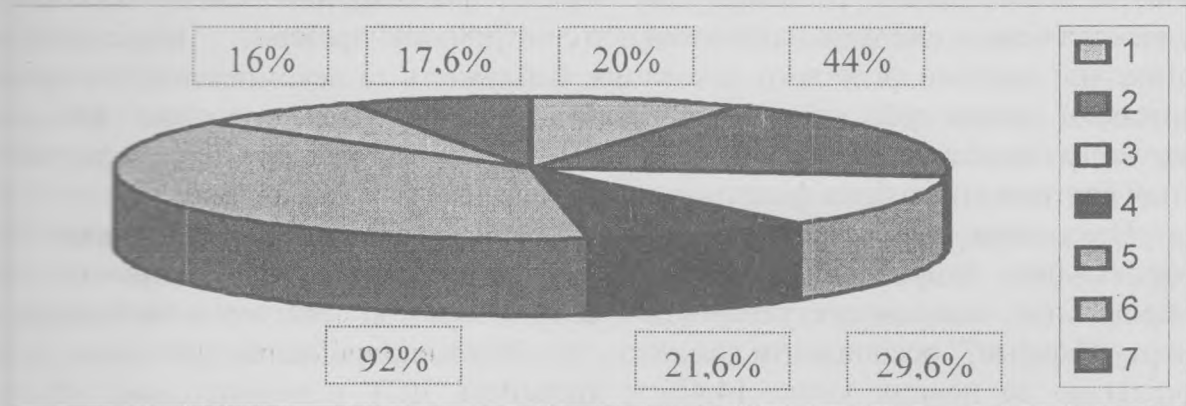
На питання: “Чи забезпечує існуюча в Україні система фізичного виховання та спорту вирішення завдань, які стоять перед галуззю на сучасному етапі її розвитку?” респонденти відповіли: “Так” - 5,6%; “Ні” - 44%; “Частково” - 50,4%. Це є своєрідним свідченням кризового стану в управлінні галуззю. Усі респонденти майже одногосно твердять, що існуюча в Україні система фізичного виховання та спорту не забезпечує завдань, поставлених перед нею, а якщо і забезпечує, то тільки частково і потребує реформування відповідно до сучасних вимог.

На питання: “Чи потрібно щось змінювати в системі фізкультурно-спортивного руху в Україні?” майже усі респонденти (94,4%) відповіли – “Так”; 3,2% - відповіли “Ні” і 2,4% - “Вагаюсь”. Відповіді на це запитання були прогнозованими. Для того, щоб знайти дієву структуру фізкультурно-спортивного руху в Україні, треба вести постійний пошук оптимальних шляхів її організації. На нашу думку, головні труднощі виникають через небажання чи неготовність численних структурних підрозділів галузі відмовитися від попередніх і перейти до нових форм організації фізкультурно-спортивного руху в Україні. Але це не дає підстави стверджувати, що колишні форми організації галузі не можна не використовувати в умовах сьогодення.

На питання: “Чи відбуваються, на Вашу думку, істотні позитивні зміни в організації системи фізичного виховання та спорту в Україні з моменту відновлення її державності?” респонденти відповіли таким чином: “Ні” - 64%; “Важко відповісти” - 22,4%; “Так” - 13,6%. Тобто результати опитування свідчать про те, що лише невеликий відсоток респондентів вважає позитивними ті зміни, що відбуваються в організації системи фізичного виховання та спорту в Україні. Адже часті перетворення, що відбуваються в галузі, на думку керівників обласної ланки, перешкоджають швидкому її прогресуванню.

Аналізуючи відповіді респондентів на питання: “Що, на Вашу думку, найбільше перешкоджає ефективному функціонуванню системи фізичного виховання та спорту в Україні?”, було отримано такі дані: 20% респондентів вважають, що ефективному функціонуванню системи фізичного виховання та спорту в Україні перешкоджає невизначеність її ідейно-теоретичних основ; 44% - недостатня координація і регулювання взаємозв'язків у системі управління галуззю; 29,6% - недосконалість програмно-нормативної та правової бази галузі; 21,6% - недостатнє науково-методичне забезпечення галузі; 92% - низьке фінансове

та матеріально-технічне забезпечення; 16% - недосконалість структури та змісту підготовки професійних кадрів; 17,6% - недосконалість структури перепідготовки та підвищення кваліфікації фізкультурних кадрів (рис.1). Загальна сума результатів перевищує 100% у зв'язку з тим, що на це запитання пропонувалось, при необхідності, давати кілька варіантів відповідей.

1. Невизначеність ідейно-теоретичних основ сучасного фізкультурно-спортивного руху в Україні.
2. Недостатня координація і регулювання взаємозв'язків у системі управління галуззю.
3. Недосконалість програмно-нормативної бази галузі.
4. Недостатнє науково-методичне забезпечення.
5. Низьке фінансове та матеріально-технічне забезпечення.
6. Недосконалість структури та змісту підготовки професійних кадрів.
7. Недосконалість структури перепідготовки та підвищення кваліфікації фізкультурних кадрів.

Рис. 1. Фактори, що перешкоджають ефективному функціонуванню системи фізичного виховання та спорту в Україні (на думку керівників обласної ланки)

Аналіз результатів показав, що всі респонденти єдині в думці щодо складності ситуації з фінансуванням та матеріально-технічним забезпеченням галузі фізичного виховання та спорту в Україні. Опитані фахівці також стверджують, що певними недоліками в організації галузі є розбалансованість регулювання взаємозв'язків у системі управління галуззю, а також недосконалість програмно-нормативної і правової бази. Незважаючи на те, що активно працює низка видавництв: ("Олімпійська література", видавничі центри науково-дослідних та спеціалізованих вищих закладів освіти), захищаються дисертаційні роботи, респонденти зазначили недостатність науково-методичного забезпечення. Визнаним є той факт, що ділянка науково-методичного забезпечення випереджає всі інші. Проблема полягає в тому, що наукові здобутки не мають виходу до застосування у практиці.

На нашу думку, обґрунтованими є твердження респондентів про недосконалість структури та змісту підготовки професійних кадрів. Лише у

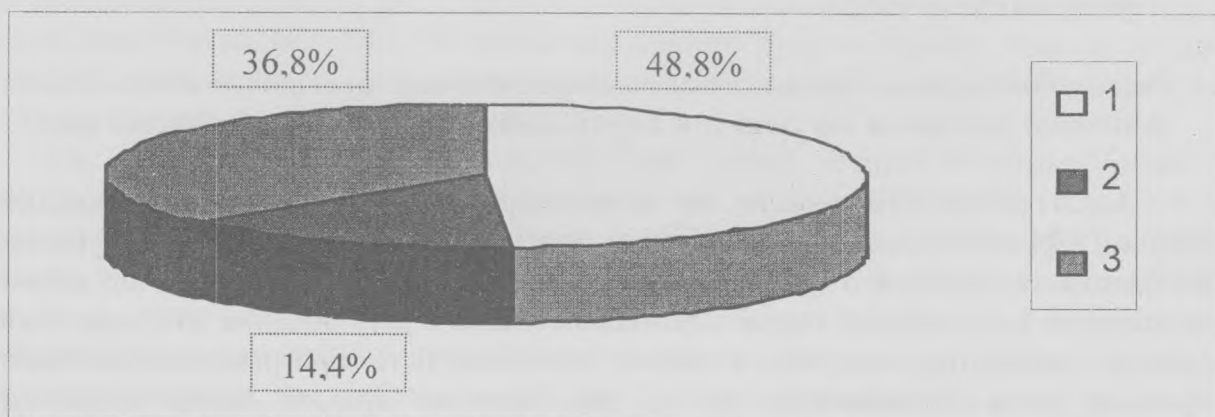
спеціалізованих вищих закладах освіти можливо на високому рівні забезпечувати ефективну підготовку професійних кадрів.

Відрадно, що чималий відсоток респондентів (20%) вважають актуальною проблему невизначеності ідейно-теоретичних основ сучасного фізкультурно-спортивного руху в Україні.

Серед чинників, які перешкоджають ефективному функціонуванню системи фізичного виховання та спорту в Україні, респонденти також зазначають: недосконалість системи підготовки спортивного резерву, недосконалість організації системи фізичного виховання, байдужість та некомпетентність органів державної влади усіх рівнів, відсутність контролю за процесом фізичного виховання школярів та студентів з боку державних органів освіти, відсутність чіткої системи управління фізкультурно-спортивним рухом у державі.

Показовим вважаємо міркування фахівців-практиків щодо діяльності добровільних спортивних товариств. На питання: "Як Ви оцінюєте роль добровільних спортивних товариств (ДСТ) у системі фізичного виховання та спорту України?" респонденти вважають так: 36,8% відповіли, що діяльність ДСТ є доцільною за певних умов; 14,4% - діяльність ДСТ є недоцільною; 48,8% - діяльність ДСТ є доцільною (рис. 2).

Ці відповіді показують, що більшість керівників готові до перемін щодо діяльності добровільних спортивних товариств у загальній системі фізичного виховання та спорту України. Підкреслимо, що чималий відсоток прихильників теперішніх ДСТ пояснюється тим, що більше третини опитаних є керівниками, працівниками апарату чи тренерами ДСТ і не можуть вважати недоцільною ту форму організації, в якій вони безпосередньо працюють. Разом з тим, навіть за таких умов діяльність ДСТ, на думку керівників обласної ланки, потребує нагального реформування.

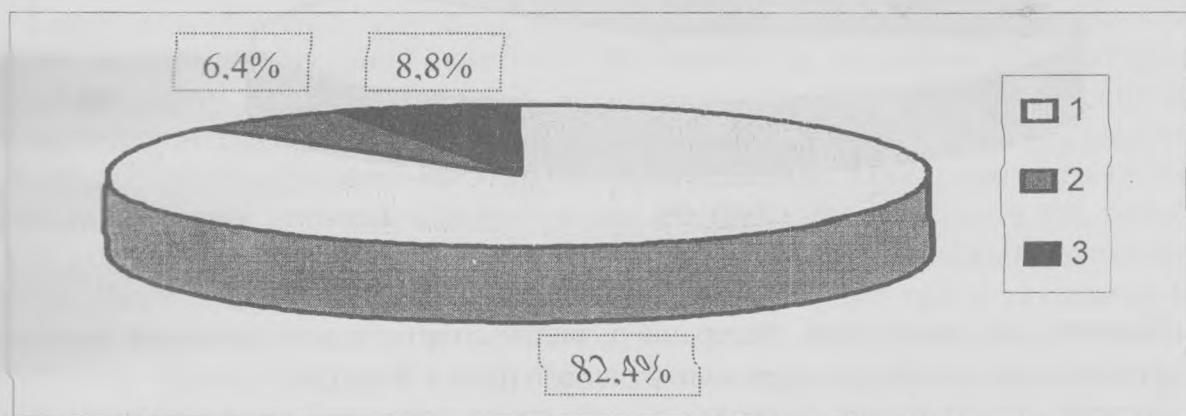

1. Вважаю, що діяльність ДСТ є доцільною.
2. Вважаю, що діяльність ДСТ є недоцільною.
3. Вважаю, що діяльність ДСТ є доцільною за певних умов.

Рис. 2. Оцінка доцільності діяльності добровільних спортивних товариств (ДСТ) в системі фізичного виховання України (на думку керівників обласної ланки)

На нашу думку, ключовим моментом у реформуванні системи фізкультурно-спортивного руху в Україні є перехід на клубну форму діяльності, що притаманно більшості розвинених у спортивному відношенні країн [1]. Тому ми поставили також питання щодо доцільності такої форми організації. Відтак, на питання: “Чи вважаєте Ви доцільним впровадження клубної форми організації фізкультурно-спортивного руху в Україні?” респонденти відповіли таким чином: 82,4% вважають доцільним впровадження цієї форми організації фізкультурно-спортивного руху в Україні; 6,4% - недоцільним; 8,8% - не змогли однозначно відповісти на це запитання (рис. 3).

Як видно з результатів опитування, практики у переважній більшості зійшлися в думці щодо доцільності клубної форми організації фізкультурно-спортивного руху в Україні. Отже, незважаючи на різний вік, стаж роботи та можливість організації фізкультурно-спортивного руху конкретного регіону, більшість фахівців галузі бачить перспективи у впровадженні саме клубної форми організації системи спорту, зважаючи на її дієвість та ефективність в багатьох провідних “спортивних” країнах світу.

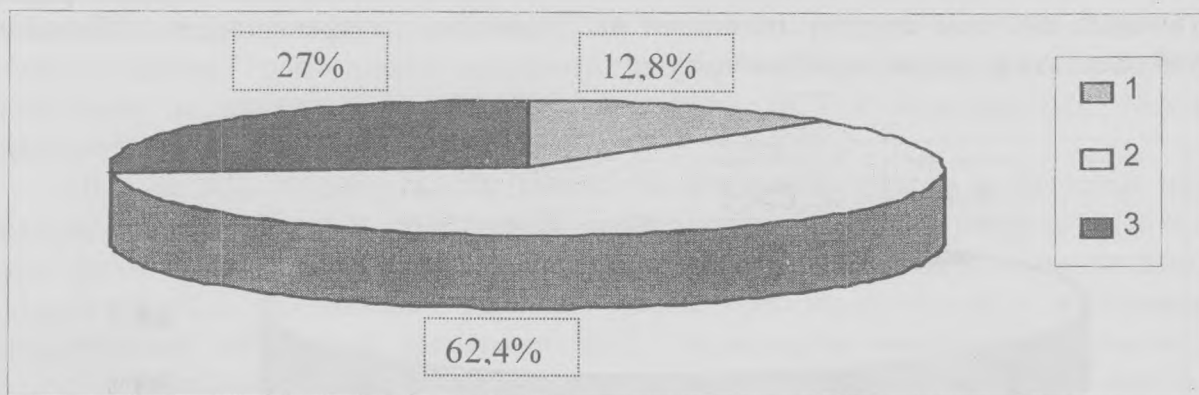
1. Вважаю доцільним впровадження клубної форми організації фізкультурно-спортивного руху в Україні.
2. Вважаю недоцільним впровадження клубної форми організації фізкультурно-спортивного руху в Україні.
3. Важко відповісти.

Рис. 3. Визначення доцільності впровадження клубної форми організації фізкультурно-спортивного руху в Україні (на думку керівників обласної ланки).

На питання: “Якою є роль спортивних федерацій з видів спорту у розвитку сучасного фізкультурно-спортивного руху в Україні?” респонденти відповіли так: 62,4% вважають, що спортивні федерації з видів спорту повинні мати значно більший вплив на функціонування та розвиток фізкультурно-спортивного руху в Україні; 27% вважають, що спортивні федерації з видів спорту відіграють незначну роль у функціонуванні фізкультурно-спортивного руху в Україні; 12,8% опитаних вважають, що спортивні федерації з видів спорту мають значний вплив на

функціонування фізкультурно-спортивного руху в Україні. Тут також загальна сума результатів перевищує 100% у зв'язку з тим, що на це питання пропонувалось, при необхідності, давати кілька варіантів відповідей.

Тобто, на сучасному етапі організації фізкультурно-спортивного руху в Україні фахівці галузі оцінюють роль федерацій з видів спорту як незначну і вбачають необхідність надання федераціям значно більших повноважень. Тільки лічені особи з опитаних вважають, що федерації з окремих видів спорту повинні вести усю фінансову діяльність у своєму виді. А незначний відсоток опитаних (12,8%) вважають, що федерації з видів спорту відіграють помітну роль у функціонуванні фізкультурно-спортивного руху в Україні (рис. 4). Показники опитування свідчать про те, що для ефективного розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні роль федерацій з видів спорту повинна зрости за прикладом національних федерацій футболу, східних єдиноборств, боксу тощо.

1. Вважаю, що спортивні федерації з видів спорту мають значний вплив на функціонування фізкультурно-спортивного руху в Україні
2. Вважаю, що спортивні федерації з видів спорту повинні мати значно більший вплив на функціонування та розвиток фізкультурно-спортивного руху в Україні
3. Вважаю, що спортивні федерації з видів спорту відіграють незначну роль у функціонуванні фізкультурно-спортивного руху в Україні

Рис. 4. Оцінка ролі спортивних федерацій з видів спорту у розвитку сучасного фізкультурно-спортивного руху в Україні (на думку керівників обласної ланки).

Аналізуючи відповіді респондентів на питання: “Яким чином, на Вашу думку, впливають численні зміни в управлінні галуззю на державному рівні на розвиток фізкультурно-спортивного руху в Україні?”, було виявлено 7,2% респондентів відповіли “Позитивно”. Переважна більшість (84,8%), що й так є очевидним, відповіла “Негативно”; 8% - “Не впливають”. На думку досвідчених керівників, у ситуації, коли відбувається об’єднання кількох галузей під спільне керівництво, пріоритет надається тим, представником якої є її найвищий посадовець. Переважна більшість опитаних вважають, що галузь фізичного виховання та спорту в Україні є специфічною і повинна бути самостійною. Тому вважаємо, що останні зміни, коли організовано самостійний керівний орган галузі фізичної культури і спорту, є одним із позитивних кроків для успішного подолання організаційної кризи.

Таким чином, аналіз результатів анкетування в цілому показав, що існуюча в Україні система фізичного виховання та спорту не може повністю забезпечити вирішення завдань, що стоять перед нею на сучасному етапі її розвитку, і тому потребує змін. Виявлено, що ефективному функціонуванню системи фізичного виховання та спорту в Україні перешкоджає недостатнє фінансове та матеріально-технічне забезпечення, недостатня координація і регулювання взаємозв'язків у системі управління галуззю, недосконалість програмно-нормативної та правової бази, недостатнє впровадження науково-методичних напрацювань у практичну сферу галузі, невизначеність ідейно-теоретичних основ сучасного фізкультурно-спортивного руху в Україні, недосконалість структури перепідготовки та підвищення кваліфікації фізкультурних кадрів та недосконалість системи і структури підготовки професійних кадрів. Зауважимо, що відповіді керівників обласної ланки щодо діяльності ДСТ, федерацій з видів спорту, клубів схиляють нас до думки, що у загальній свідомості найбільш численної управлінської категорії працівників галузі відбуваються прогресивні зміни. Про це, зокрема, свідчить бажання впровадження клубної форми організації фізкультурно-спортивного руху в Україні.

Переважає більшість опитаних вважають, що численні зміни в управлінні галуззю на державному рівні негативно впливають на розвиток фізкультурно-спортивного руху в Україні. Аналіз анкетування представників усіх регіонів показав, що у відповідях керівників немає виражених регіональних відмінностей щодо організації фізкультурно-спортивного руху в Україні. Це свідчить про те, що фахівці галузі нашої держави чітко розуміють ситуацію, що склалася в ній, бачать реальні шляхи для ефективної її організації і є одностайними у розв'язанні сучасних проблем. Разом з тим зміни в центральному керівному органі галузі за останні 10 років помітно вплинули і деякою мірою порушили, або навіть зруйнували обласну та районну ланки, що може негативно позначитися на розвитку галузі вже найближчим часом.

Вважаємо, що думки і досвід працівників обласної ланки варто якомога активніше використовувати при прийнятті управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дутчак М.В. *Окремі аспекти реформування системи фізичного виховання в Україні // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні. – Рівне: Ліста. – 1999. – С. 158-162.*
2. Кухтій А.О. *Особливості функціонування та перспективи розвитку галузі фізичного виховання та спорту в Україні // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць під ред. С.С.Єрмакова – Харків: ХХІІІ, 2001. - №23. – С. 18 – 22.*
3. Олійник М.О. *Організаційно-управлінська діяльність у системі управлінських комітетів з питань фізичної культури: Навчальний посібник. – Харків, 2000. – 80 с.*

THE ESTIMATION OF THE MODERN STATE OF THE PHYSICAL AND SPORTING MOVEMENT ORGANIZING IN UKRAINE ACCORDING TO THE QUESTIONNAIRE OF THE REGIONAL AUTHORITIES

ANDRIY KUKCHTIY

Lviv State Institute of Physical Culture

The questionnaire analysis displayed a member of negative points which influenced the development of the physical and sporting movement in Ukraine. The article is supplied with the tables and diagrams which are of a great importance.

ЗМАГАННЯ І ГЛЯДАЧ (РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ)

СВІТЛАНА КУХТІЙ

Львівський державний інститут фізичної культури

Система організації та проведення змагань, цілеспрямовано організований навчально-тренувальний процес спортсменів, комплексний процес підготовки спортсменів – формують систему змагань [1].

Змагання – соціальний феномен, без якого неможливе існування спорту. В процесі змагання виникає конкуренція між учасниками, яка характеризує відносини між тими, що змагаються і умови боротьби за перемогу. Головним продуктом змагання є результат – зайняте місце, перемога, встановлення рекорду, видовище.

Спортивні змагання є специфічною моделлю суспільних (міжособистісних, загальнолюдських) відносин, які об'єктивно існують у сучасному світі. Вони “організуються за відомими правилами з метою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у різних видах спорту, з офіційним визначенням переможців” [2]. Але цим роль змагань не обмежується. Особливістю сучасних спортивних змагань є їх орієнтація, передовсім, на задоволення різноманітних інтересів споживача-глядача спортивних послуг [3]. Сьогодні, на жаль, зацікавленість глядачів до змагань помітно знижується. Низка змагань проходить у порожніх залах, де глядачами і вболівальниками є тільки учасники, судді та тренери, люди, які безпосередньо задіяні в організації змагань або люди, що є друзями чи рідними учасників змагання. На нашу думку, встановивши причини відсутності глядача на трибунах, можна певним чином, визначити недоліки в самій організації спортивних змагань.

У нашому дослідженні ми спробували визначити фактори, що впливають на відвідуваність глядачами спортивних змагань обласного рівня у місті Львові.

Проведеним анкетуванням охоплено 144 особи, які були глядачами змагань обласного рівня, що проводилися у м. Львові 2001 року. Опитування проведено серед глядачів, присутніх на змаганнях з таких видів спорту: футбол, бокс, теніс, баскетбол, спортивна та художня гімнастики, боротьба (вільна, греко-римська, дзюдо, самбо), східні одноборства, важка та легка атлетика, гандбол, стрільба.

Для визначення відсутності глядача на змаганнях варто, перш за все, виявити мотиви. Автори Платонов В.М., Гуськов С.і.(1994), які досліджували систему спортивних змагань, встановили, що основними мотивами відвідування змагань глядача, є емоційне задоволення, допитливість, бажання побачити майстерність спортсменів, перевірка своїх припущень стосовно їх можливостей, прагнення побачити щось нове, незвичне.

У нашому опитуванні ми намагалися з'ясувати мотиви відвідування змагань глядачами. Для визначення ставлення респондентів до цієї проблеми, пропонувалося відповісти на запитання: “Що спонукає Вас відвідувати змагання?” (рис. 1).